

Valtuustoaloite ekososiaalisen sivistyksen ohjelmasta Ylöjärven perusopetukseen

Kaupunginvaltuusto 07.10.2024 § 89

”Suomi on maailman vakain valtio ja maailman onnellisin maa monella mittarilla.

Kuitenkin viimeisen vuosikymmenen aikana tapahtuneen kehityskulun seurauksena kilpailu yhteiskunnassa on kiristynyt, yksilökeskeisyys ja suorituskeskeisyys on lisääntynyt. Tämä on johtanut kokemukseen merkityksettömyydestä, arvottomuudesta ja mitättömyydestä, joka näkyy myös lasten ja nuorten hyvinvoinnissa.

Yltäkylläisyyden ajan ongelmaksi on siis muodostunut ihmisten kokemaa elämän merkityksettömyys ja tarkoituksettomuus, kun materialistinen ja kulutuskeskeinen elämän suorittaminen ei olekaan tehnyt ihmisistä onnellisempia. Kuluttamiseen ja kilpailuun perustava elämäntapa ei täytä pysyvästi hyväksynnän, ihailun ja yhteyden tarvetta. (Salonen & Bardy, 2015)

Vajeeseen ratkaisu on ekososiaalisessa sivistyksessä. Ekososiaalisen sivistyksen keskeisiä elementtejä ovat ymmärrys luonnonvarojen rajallisuudesta, luonnonvarojen vastuullinen käyttö sekä toimiminen maapallon kantokyvyn rajoissa, sekä sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ja ihmisten välisen vuorovaikutuksen ymmärtäminen. Ekososiaalinen sivistys korostaa systeemistä ajattelua, globaalia vastuuta ja keskinäisriippuvuutta. Se haastaa vallalla olevan kasvatustieteen, joka usein on keskittynyt yksilön henkilökohtaiseen tämän hetken menestykseen ja taloudelliseen hyötyyn, ja painottaa sen sijaan yhteistä hyvää, elämän merkityksellisyttä ja kestävää tulevaisuutta. (Salonen, 2012)

Onnellinen elämä syntyy merkityksellisyydestä ja kuulumisen tunteesta. Merkityksellisyyden kokemukset muodostuvat kytköksistä johonkin itsen ulkopuolella olevaan arvokkaaseen.

Ekososiaalisen sivistyksen tavoitteena on vahvistaa ihmisen yhteyksiä ja ymmärrystä ympärillä olevaan luontoon, muihin ihmisiin ja maailmaan. Yhteydet merkityksellistävät ihmisten elämää, lisäävät kuulumisen ja osallisuuden kokemuksia, laajentavat huolenpidon piiriä minästä globaaliin, ekosysteemiseen ja planetaariseen ulottuvuuteen, ja tekevät tietoiseksi jokaisen omista vaikutusmahdollisuuksista. Ekososiaalisessa sivistysyhteiskunnassa huomioidaan myös tulevien sukupolvien mahdollisuudet ja edellytykset elää planeetalla yhtä turvallista, vaurasta ja vapaata elämää kuin nykysukupolvet voivat elää.

Esimerkiksi Tampereen kaupunki on ottanut käyttöön ekososiaalisen sivistyksen periaatteet perusopetuksen opetusohjelmaansa, ja aktiivisesti kehittää ekososiaalista sivistystä eri tasoilla: strategisella, toimintakulttuurisella ja työn tekemisen tasolla. Kaupungissa toimii myös ekososiaalisen sivistyksen tutoropettajia. Tampereella on lisäksi laadittu tukimateriaaliksi ekososiaalisen sivistyksen käsikirja opetukseen. (Tampereen kaupunki, 2024)

Tampereen kaupungin laatimaa käsikirjaa sekä Tampereen sivistystoimen kokemuksia ja esimerkkejä voisi varmasti hyödyntää myös Ylöjärven kaupungilla opetuksen kehittämistoimissa. Myös Ylöjärven lukiossa tehtävä kestävyyskasvatus perustuu ekososiaalisen sivistyksen periaatteisiin (Ylöjärven lukio, N.d.).

Ehdotamme, että Ylöjärven perusopetuksessa otetaan ympäristö- ja kestävyyskasvatuksessa kehittämiskohteeksi

- i) ekososiaalisen sivistyksen ohjelmaan perehtyminen (esim. Tampereen mallin bech markkaami nen),
- ii) ekososiaalisen sivistyksen tutor- ja kehittäjäopettajien innostaminen ja kouluttaminen,
- iii) ekososiaalisen sivistyksen periaatteisiin perustuvan kestävyyskasvatusmallin luominen ja sen jalkauttaminen perusopetukseen.

Lähteet:

Salonen, Arto O. (2012). Videoluento: Ekososiaalinen sivistys (youtube.com). (21.9.2024)

Salonen, Arto. O. & Bardy, Marjatta (2015). Ekososiaalinen sivistys herättää luottamusta tulevaisuuteen. Aikuiskasvatus 35, 1/2015, 4-15.

Tampereen kaupunki (2024) internet-sivu:

tampere.fi/koulutus/perusopetus/ekososiaalinen-sivistys. (19.9.2024)

Ylöjärven lukio (N .d.) internet-sivu: ylojarvenlukio.fi/kestava-kehitys. (19.9.2024)

Vihreä valtuustoryhmä”

Toimivalta: Hallintosäntö 32 §

Päätös: Kaupunginvaltuusto päätti lähettää em. valtuustoaloitteen kaupunginhallituksen valmisteltavaksi.

Kaupunginhallitus 21.10.2024 § 301

Toimivalta: Hallintosäntö 32 §

Esittelijä: Kaupunginjohtaja

Päätösehdotus: Kaupunginhallitus päättää lähettää valtuustoaloitteen kasvatus- ja opetuslautakunnalle lausuntoa varten.

Päätös: Hyväksyttiin.

Kasvatus- ja opetuslautakunta 25.03.2025 § 40
438/12.00.02/2024

Valmistelija: Perusopetuksen johtaja Tarja Suhonen

Seloste ja perustelut: Ylöjärven perusopetuksen toimintaa ohjaa perusopetuksen opetussuunnitelma ja kaupungin strategia. Näiden pohjalta luodaan toimintaperiaatteet ja kehittämissuunnitelma perusopetuksen toiminnalle. Nykyinen kehittämissuunnitelma kattaa vuodet 2023–2025, ja uuden päivittäminen on pian ajankohtaista.

Ekososiaalinen sivistys on yksi perusopetuksen opetussuunnitelman arvopohjaan (Luku 2.2) kirjattu kohta, jossa käsitellään kestävästä elämäntavasta välttämättömyyttä:

”Ihminen on osa luontoa ja täysin riippuvainen ekosysteemien elinvoimaisuudesta. Tämän ymmärtäminen on keskeistä ihmisenä kasvussa. Perusopetuksessa tunnustetaan kestävä kehityksen ja ekososiaalisen sivistyksen välttämättömyys, toimitaan sen mukaisesti ja ohjataan oppilaita kestävä elämäntavan omaksumiseen. Kestävä kehityksen ja elämäntavan ulottuvuudet ovat ekologinen ja taloudellinen sekä sosiaalinen ja kulttuurinen. Ekososiaalisen sivistyksen johtoajatuksena on luoda elämäntapaa ja kulttuuria, joka vaalii ihmisarvon loukkaamattomuutta, ekosysteemien monimuotoisuutta ja uusiutumiskykyä sekä samalla rakentaa osaamis pohjaa luonnonvarojen kestäväälle käytölle perustuvalla kiertotaloudelle. Ekososiaalinen sivistys merkitsee ymmärrystä erityisesti ilmastonmuutoksen vakavuudesta sekä pyrkimystä toimia kestävästi.”

Toimintakulttuurin kehittämiseen ohjaavissa periaatteissa (Luku 4.2) on omana alalukuna ”Vastuu ympäristöstä ja kestävään tulevaisuuteen suuntautuminen” (4.2.7.):

”Oppiva yhteisö rakentaa toivoa hyvästä tulevaisuudesta luomalla osaamisperustaa ekososiaaliselle sivistykselle. Realistinen ja käytännöllinen asenne hyvän tulevaisuuden edellytysten muovaamiseen vahvistaa kasvamista vastuullisuuteen yhteisön jäsenenä, kuntalaisina ja kansalaisina. Se rohkaisee oppilaita kohtaamaan avoimesti ja uteliaasti maailman moninaisuutta sekä toimimaan oikeudenmukaisemman ja kestävämmän tulevaisuuden puolesta.”

Ylöjärvi on tunnettu tunne- ja vuorovaikutustaitojen opetuksesta ja tätä tietoutta on viety Ylöjärveltä myös muihin kuntiin. Lukuvuosina 2023-2025 on toiminut aineenopettajista koottu kehittäjäryhmä, joka on luonut oppimateriaalia vuosiluokille 7-8. Tämä työ on saanut positiivista palautetta ja työ on nähty erittäin hyödylliseksi, sillä materiaali huomioi vuosikellon ja etenee systemaattisesti ottaen huomioon monenlaisten taitojen oppimisen.

Erillinen ekososiaalisen sivistyksen suunnitelma

Tampereen kaupungin ekososiaalinen ohjeisto on toteutettu vuosina 2023–2025 kahden Opetushallituksen rahoittaman kestävyyskasvatushankkeiden avulla. Tampereen ohjelmasta löytyy monia samoja toimintatapoja, joita jo nyt Ylöjärvellä toteutetaan. Näitä ovat esimerkiksi oppilaiden tukeminen yksilöinä, oppilaiden vahvuuksien löytäminen, kestävien valintojen tekeminen arjessa sekä hyvien käytäntöjen jakaminen.

Tampereen kaupungin malli voidaan jakaa Ylöjärven perusopetuksen opettajille tiedoksi ja tutustuttavaksi. Rehtoreita on asiasta tiedotettu joulukuussa 2024 ja tammikuun 2025 rehtorikokouksessa.

Ylöjärven perusopetuksen kehittämissuunnitelman 2023–2025 painopisteiksi oli kirjattu kehitysrohkeus sekä vastuullisuus ja turvallisuus, jotka molemmat sisältävät ekososiaaliseen sivistykseen kuuluvia asioita. Kehitysrohkeus kannustaa yhdessä tekemiseen ja erilaisten toimintamallien kokeilemiseen oppimisen edistämiseksi. Hyvien käytäntöjen jakaminen eri koulujen välillä kuuluu myös tähän painopisteeseen. Vastuullisuus ja turvallisuus pitävät sisällään sitouttavan koulu yhteisön ja turvallisen koulu ympäristön. Sitouttavasta koulu yhteisöstä oli vuosina 2021-2023 Tampereen kaupunkiseudulla hanke, jossa Ylöjärven opettajat olivat laajasti mukana.

Ylöjärven perusopetuksessa toteutetaan monia kehittämistoimenpiteitä, vaikka niihin ei aina laadita erillistä suunnitelmaa. Usein ketterämmin toteuttaminen toteutuu, kun kehittämistoimenpiteitä kirjataan perusopetuksen kehittämissuunnitelmaan, joka luodaan yhdessä rehtoreiden kanssa kaupungin strategian pohjalta. Tuohon kehittämissuunnitelmaan kuuluvat myös Tampereen kaupunkiseudun perusopetuksen tiekarttaan kuuluvat painopisteet, jolloin asiasisältöjä on jo useampia.

Ensi lukuvuoden iso uudistus koskee valtakunnallista oppimisen tuen lakiuudistusta, johon pitää varata aikaa. Tämä uudistus muuttaa täysin oppimisen tuen mallin ja koulun toimintakulttuureja, jolloin emme voi ottaa yhtä aikaa toteutettavaksi muita isoja kehittämistoimenpiteitä.

Ekososiaalisesta sivistyksestä tiedottaminen ja toiminnassa huomioiminen voidaan kuitenkin kirjata yhdeksi teemaksi perusopetuksen kehittämissuunnitelmaan ja se sijoitettaisiin suunnitelmassa sopivaan ajankohtaan: esimerkkinä voisi olla lukuvuonna 2025-2026 aiheen esille nostaminen ja siitä tiedottaminen sekä lukuvuonna 2026-2027 ekososiaalisen sivistyksen ottaminen yhdeksi painopisteeksi nyt suunnitelmassa olevien muiden Tampereen kaupunkiseudun tiekartan painopisteiden ohella.

Tutortoiminta

Ylöjärvellä on toiminut usean vuoden ajan tutortoiminta, jonka muotoa on päivitetty tarpeen mukaan. Tutortoiminta toteutuu parhaiten, kun opettajat ovat sitoutuneet työhön useammaksi vuodeksi ja haluavat toteuttaa kehittämistyötä oman työnsä ohella. Ylöjärvellä toimii valtakunnallisestikin positiivisesti esiin nostettu tutortoiminta, joka kohdistuu digitaalisuuteen, robotiikkaan ja nykyisin myös tekoälyyn. Lisäksi on aloitettu oppilasagenttitoiminta tutoropettajan toimesta. Tutortoiminnassamme on mukana neljä opettajaa.

Tutortoiminnan toteuttaminen vaatii taloudellisia resursseja tuntikehyksessä. Viime vuosina resursssia on jouduttu vähentämään, jotta perusopetuksessa saadaan turvattua lakisääteiset toiminnot. Tällä hetkellä perusopetuksessa ei olla lisäämässä tutortoimintaa. Tämä ei kuitenkaan estä kouluja toteuttamasta ekososiaalisen sivistyksen toimintaa laajemmin. Kouluilla on esimerkiksi opettajien tiimitoimintamalli käytössä, jolloin on mahdollista perustaa ekososiaalisesta sivistyksestä koostuva tiimi opettajien kiinnostuksen mukaan. Tämä on koulun rehtorin ja opettajien päätettävissä.

Koulutusmahdollisuuksista

Tampereen kaupunkiseudulla koulutuksista vastaa pääosin Osaamisen kehittämisen palvelu (OSAKE). Tällä hetkellä OSAKE tarjoaa esimerkiksi koulutusta kestävyysosaamisesta, jossa mm. kuullaan kestävyden kompetensseista opettajan työkaluna ja jaetaan konkreettisia vinkkejä vaikuttavaan kestävyyskasvatukseen perusopetuksen eri luokkatasoilla. Osakkeen tarjontaan pystyvät kunnat vaikuttamaan, joten tieto toiveesta ekososiaalisen sivistykseen liittyvistä koulutuksista on mahdollista viedä tiedoksi.

Toimivalta: Hallintosääntö 94 §

Lisätietoja päätöksestä: Perusopetuksen johtaja, Tarja Suhonen, p. 050 342 2602, tarja.suhonen@ylojarvi.fi

Esittelijä: Sivistysjohtaja

Päätösehdotus: Kasvatus- ja opetuslautakunta päättää antaa lausuntonsa valtuustoaloitteeseen edellä olevan selosteosan mukaisena.

Päätös: Hyväksyttiin keskustelun jälkeen.

Sami Rantanen oli poissa kokouksesta tämän asian käsittelyn aikana klo 18.17-18.18. Hän poistui toistamiseen klo 18.22.